

SHAXS KAMOLOTIDA XULQ-ATVOR MOTIVLARI

Sharafitdinov Abdulla XXX

O‘zMU Jizzax filiali katta o‘qituvchisi

sharafitdinovabdulla@jbnuu.uz

Eshqulova Nargiza Ximmataliyevna

O‘zMU Jizzax filiali talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqoladan foydalanib, insonning xulq-atvor motivlarini aniqlash va shakllantirish psixologik tomonlarini o‘rganish mumkin. Xulq-atvor motivlari insonning hayoti va amaliyoti uchun muhimdir va ularni tushuntirish va shakllantirish insonning o‘zini rivojlantirishiga yordam berishi mumkin.

Kalit so‘zlar: Motivatsiya, xulq-atvor motivlari, psixologiya, tushuntirish, shakllantirish, strategiya, ko‘nikma, o‘zlashtirish.

Motivatsiya – inson xulq-atvori, uning bog‘lanishi, yo‘nalishi va faolligini tushuntirib beruvchi psixologik sabablar majmuini bildiradi. Bu tushuncha u yoki bu shaxs xulqini tushuntirib berish kerak bo‘lganda ishlatiladi, ya‘ni: “nega?”, “nima uchun?”, “nima maqsadda?”, “qanday manfaat yo‘lida?” degan savollarga javob qidirish – motivatsiyani qidirish demakdir. Demak, u xulqning motivasion tasnifini yoritishga olib keladi. Shaxsning jamiyatda odamlar orasidagi xulqi va o‘zini tutishi sabablarini o‘rganish tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lgan narsa bo‘lib, masalani yoritishning ikki jihati farqlanadi:

- Ichki sabablar, ya‘ni xatti-harakat egasining subyektiv psixologik xususiyatlari nazarda tutiladi (motivlar, [ehtiyotlar](#), maqsadlar, mo‘ljallar, istaklar, qiziqishlar va hokazolar);
- Tashqi sabablar – faoliyatning tashqi shart-sharoitlari va holatlari. Ya‘ni, bular ayni konkret holatlarni kelib chiqishiga sabab bo‘ladigan tashqi stimullardir.

Shaxs kamolotida xulq-atvor motivlari, psixologik tilda insonning harakatlarini, o‘zaro munosabatlarini va hayot ko‘rsatkichlarini o‘rnatishda o‘ziga xos o‘rin tutadi. Bu motivlarilar har qanday insonning o‘zining kamolotini shakllantiradi va ularga qaratilayotgan maqsadlarni aniqlash, boshqarish va erishishda muhim rol o‘ynaydi. Xulq-atvor motivlari ustida ish olib borgan bir qancha zamonaviy psixologlar va tadqiqotchilar mavjud:

Abraham Maslow: Insonlar hayotlarining sinfi (hayot sinfi) haqida tanlov va o‘zlashtirish motivlarini ta’riflagan.

Carl Rogers: O‘zgaruvchilik va rivojlantirishni boshqarishni ta’riflagan.

Daniel Pink: Kamolot motivlarini tizimlar va tanlov motivatsiyasi turlariga ajratadigan ikki motivatsiya turi sifatida ta’riflagan.

Edward Deci va Richard Ryan: Yetakchilik motivlarini tahlil qilib, ularni "iqtisodiy tasarruf" va "yetakchilik" motivlari deb ta'riflagan.

David Mc. Clelland: Kamolot motivlarini "tanimlagich," "ustunlikni topish" va "tajribani o'rganish" motivlari sifatida ta'riflagan.

Ular jamiyatda inson motivatsiyasini va kamolotlarini o'rganishda katta ahamiyatga ega bo'lgan olimlardir. Quyidagi psixologik tushunchalar kamolotda xulq-atvor motivlarining o'rnini aniqroq tushuntirish uchun yordam beradi:

Mehnat motivlari: Insonlar o'z vazifalarini, ishlari va loyihalarni bajarish uchun mehnat motivlariga ega bo'ladi. Bu motivlar, insonlarga ishlarini muvaffaqiyatli bajarish, maqsadlarni erishish va o'zlarini rivojlantirishni o'rganishda yordam beradi.

Ijtimoiy aloqa motivlari: Insonlar ijtimoiy aloqalarni o'rnatish motivlariga ega bo'lib, boshqa insonlar bilan o'zaro munosabatlarni yaxshi o'rnatish va o'zlarini ijtimoiy jamoatda qatnashishni o'rganishda o'rnini tutadi. Bu motivlar, do'stlik, oila, do'stlar, jamoat va boshqalar bilan o'zaro munosabat qurish va o'zgaruvchiliklar bilan boshqarishni o'rganishni o'z ichiga oladi.

O'zini rivojlantirish motivlari: Insonlar o'zlarini rivojlantirish va o'zlarini mustahkamlashni istaydilar. Bu motivlar, o'z bilim va ko'nikmalarini oshirish, yangi ma'naviy va jismoniy rivojlanishni talab qilish, o'zgaruvchilikni qo'llab-quvvatlash va o'zini boshqarish qobiliyatlarini oshirishni o'rganishda muhim o'rin tutadi.

Maqsadlar va yolg'onlar motivlari: Maqsad va yolg'onlarni aniqlash motivlari, insonlar o'zlarini boshqarish va amalga oshirishda ko'pincha ishlatadilar. Shu bilan birga, ularga o'zlarining erishmoqchi bo'lgan maqsadlarni belgilash, ularga qaratilgan vazifalarni bajarish va o'zlarini ilgari surish yordam beradi.

Ijtimoiy va madaniy aloqalar motivlari: Insonlar ijtimoiy va madaniy aloqalarini o'rnatish va o'zlarini ularning o'ziga o'zgartiradigan hollarda boshqarishni o'rganishda o'rnini tutadi. Bu motivlar, madaniy munosabatlarni o'zlashtirish, jamiyatga foyda olish va o'zgaruvchiliklar bilan o'zini boshqarishni o'rganishni o'z ichiga oladi.

Shaxsning hayot maqsadlari, istaklari va qobiliyatlari motivlar yordamida aniqlanadi va ularga qaratilgan maqsadlarni erishishga harakat qiladi.

Shaxs kamolotida xulq-atvor motivlarini shakllantirish uchun quyidagi usullar ishlatilishi mumkin:

O'z maqsadlarini aniqlash: Kamolotning xulq-atvor motivlarini shakllantirishning birinchi qadamidan biri o'z maqsadlaringizni aniqlashdir. O'zingizga nima qilib qolganingizni, qanday natijalarni olishni istayotganingizni tushunishingiz kerak.

O'z iqtisodiy va ijtimoiy qulayliklaringizni ko'rib chiqish: O'z hayotda qulaylik va imkoniyatlaringizni qanday oshirishni o'ylashingiz mumkin. Buni qilish uchun o'zingizning maqsadlaringiz bilan muvofiq harakat qiling.

Dinamikcha maqsadlar qo‘ying: Hayotingizda eng muhim maqsadlarni aniqlang, ammo ularni dinamikcha o‘zgartirishingiz kerak. Yillik yoki oylik maqsadlar qo‘ying va ularni o‘zingizning progressingizga ko‘ra yangilang.

Hayotingizni boshqarish uchun vositalarni qo‘llash: Xulq-atvor motivlarni shakllantirish uchun o‘zingizni boshqarish uchun foydalanishingiz mumkin bo‘lgan vositalarni qo‘llang. Bu, jadval, bo‘limlar, yozuvchi asboblari, yoki elektron vositalar bo‘lishi mumkin.

Motivatsiya qiluvchi kitoblari va maqolalar o‘qing: Xulq-atvorlik va kamolot motivlarini oshirish va shakllantirish uchun bu mavzuga bag‘ishlangan kitoblari va maqolalar o‘qing. Bular sizni energiyalangan, hamkorlik qilishga tayyor va yuksak maqsadlarni qo‘ymoqda yordam berishi mumkin.

Ish bilan ta‘riflash va qo‘llab-quvvatlash: O‘zingizning maqsadlaringizni o‘z hayotingizdagi doimiy bilan ta‘riflash va ularni amalda bajarish uchun yoritilgan doimiy boshqaruvning zarur bo‘lishi mumkin. O‘zingizni o‘zlashtirish va shakllantirish uchun o‘zingizni qo‘llab-quvvatlashtirishning qanday usullarini aniqlang.

O‘zingizga qarshi maqsad qo‘ying: Kamolot motivlaringizni o‘zlashtirish uchun o‘zingizga qarshi maqsad qo‘ying. Buning uchun o‘z hayotingizning qanday rivojlanishini va yangi imkoniyatlarni qanday topishingizni ko‘rish kerak.

O‘zingizni tafsilotlar bilan tanishing: O‘z fikrlaringizni va o‘z hayotingizdagi muvaffaqiyatli tafsilotlar bilan tanishing. Bu, sizni o‘zlashtirish va shakllantirish uchun o‘z motivatsiyangizni o‘zlashtirishga yordam beradi.

Munozara va yozish: O‘zingizning maqsadlaringizni yozing va ulardan kelib chiqqan natijalarni munozara qiling. Bu sizni xulq-atvorlik va kamolot motivlaringizni yanada chuqur tushunishingizga yordam beradi.

Shaxs kamolotida xulq-atvor motivlarini shakllantirish o‘zingizga maqsad qo‘ymoq va uning ustiga ish qilmoq bilan boshlanadi. Bu jarayonni o‘zingizni tavsif qilish va yuksak maqsadlarga yetishish uchun foydali vositalari bilan birga olib borishingiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шарафитдинов, А. (2020). Формирование у учеников чувства общности. Образование и воспитание, (2), 66-67.
2. Шарафитдинов, А., Кудратов, Б. А., & Синдаров, Ш. Ш. (2020). Проблема застенчивости у ребенка и ее устранение. Образование и воспитание, (2), 64-66.
3. Маджидов, Д. Б., & Шарофиддинов, А. (2017). Социальный интеллект как совокупность способностей, обеспечивающих адаптацию личности в обществе. In Актуальные вопросы современной психологии (pp. 22-24).
4. Nikolaevich, Ustin Pavel, and Sharafitdinov Abdulla XXX. "Emotional Intelligence and its Adolescents Being an Exemplary." Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching 15 (2022): 139-145.

5. Abdulla, S. (2022, March). The role of family in the formation of learning motivation for adolescents. In Conference Zone (pp. 286-288).
6. Sharofitdinov, A. (2022). O'smirlarda jinoyatchilik xulqining kelib chiqishi. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(2), 78-81.
7. Abdulla, S., & Zulxaydar o'g'li, Q. M. (2022). Psychological Characteristics of DecisionMaking in Management Global Scientific Review A Peer Reviewed, Open Access. International Journal [www. scienticreview. com](http://www.scienticreview.com), 1.
8. Sharofitdinov, A. (2022). Boshqaruv jarayonida qaror qabul qilishning psixologik xususiyatlari. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(2).
9. XXX, Sharafitdinov Abdulla. "PSYCHOLOGICAL DESCRIPTION OF THE CONCEPT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE." Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development 7 (2022): 71-75.
10. Sharofitdinov, A. (2022). O'SMIRLARDA O'QUV MOTIVATSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA OILANING O'RNI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(2), 82-87.
11. Sharofitdinov, A. (2022). OILADA SIBLING MAQOMI MUNOSABATLARINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3).
12. XXX, S. A. (2022). CHARACTERISTICS OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN MANAGERS. European Journal of Interdisciplinary Research and Development, 8, 22-25.
13. Shovxiyev, L., & Sharafitdinov, A. (2022). Psixologiyada tush korish tilsimlari. Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar, 1(1), 485-488.
14. XXX, S. A. (2022). Scientific-Theoretical Psychological Analysis of Personal Activity Motivation. Zien Journal of Social Sciences and Humanities, 14, 72-75.
15. Шарафитдинов, А., & Эшкулова, Н. (2022). Xulqi ogishgan osmir oquvchilarda agressiv xatti-harakatlarning namoyon bolishi. Современные инновационные исследования актуальные проблемы и развитие тенденции: решения и перспективы, 1(1), 483-485.
16. Sharofitdinov, A. (2022). Destruktiv xulq-atvor paydo bo'lishi va shakllanishining ijtimoiy psixologik omillari. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3).
17. XXX, S. A. (2022). Scientific-Theoretical Psychological Analysis of Personal Activity Motivation. Zien Journal of Social Sciences and Humanities, 14, 72-75.
18. Sharofitdinov, A. (2022). SHAXS RIVOJLANISHIDA HISSIY INTELLEKTNING O'ZIGA XOS O'RNI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(5).

19. Sharofitdinov, A. (2022). SPORT BILAN SHUG‘ULLANUVCHI BOLALARNING HISSIY-IRODAVIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(5).
20. Sharofitdinov, A., & Soyimnazarov, N. Z. (2023). RAHBARLARDA EMOTSIONAL NAZORAT VA O‘Z-O‘ZINI ANGLASH. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(1).
21. XXX, S. A. (2022). The role of family in the formation of learning motivation for adolescents. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 6, 285-287.
22. Sharofitdinov, A. (2022). SHAXS FAOLIYATIDA MOTIVATSIYANING ILMIY-NAZARIY PSIXOLOGIK TAHLILI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6).

